

УДК 32.019.51(438)

М. Марек
аспірант культурознавства,
магістр кафедри українознавства
Ягеллонського Університету в Кракові

РОСІЙСЬКІ ЦЕНТРИ ВПЛИВУ В ПОЛЬСЬКОМУ ІНТЕРНЕТ-ПРОСТОРИ

Постановка проблеми. Інформаційна війна відіграє сьогодні величезну роль як одна зі складових частин російської гібридної діяльності в Європі. Простір ЗМІ перетворився на справжнє поле битви, на якому ведуться запеклі бої в цій неоголошеній війні. Оскільки цільовою групою цієї інформації є повністю інформатизовані суспільства, одним із найважливіших фронтів цієї кампанії є віртуальний простір. Однак це не означає, що інформаційна війна не стосується телебачення, преси чи радіо. Віртуальний простір важливий саме тому, що надає набагато більшу палітру можливостей для розгортання агресивної пропаганди. Це означає, що Інтернет не лише дозволяє легше, дешевше і швидше поширювати інформацію, але й справляє, що об'єкт атаки (читач) має враження, що користується об'єктивним, себто неконтрольованим жодним урядом і не лобіюваним ніким джерелом. Крім того, всі ці проекти в мережі можуть імітувати ініціативу знизу, замітаючи сліди, які вказують на їхнього автора – агресора.

Мета статті – дослідити російські центри впливу в польському інтернет-просторі.

Виклад основного матеріалу. У Польщі, влада якої вже довгий час займає виразну проукраїнську позицію, ми можемо порівняно віднедавна спостерігати активізацію проросійського лобі. Ці середовища та організації, які дедалі частіше називають 5 колоною, користуються офіційними сайтами, сторінками чи акаунтами в соцмережах. Однак вказуючи російських агентів впливу, слід бути дещо обережним. Незважаючи на те, що польський уряд офіційно не схвалює діяльність Російської Федерації стосовно України, певна частина поляків із різних приводів стає на боці Кремля. Напевно, більшість цих осіб не пов'язана з жодною проросійською організацією, ані, тим паче, з російськими службами. Тим не менше, власне ці особи можуть стати цільовою групою російської дезінформації, зокрема для поширення фейкової інформації.

Діяльністю, що становить складову частину інформаційної війни, можемо вважати проросійське лобі в широкому розумінні, яке діє в Інтернет-просторі. Така інформаційна війна має принаймні два аспекти. Агресивний аспект (наприклад, навмисна дезінформація або епатування ненавистю на націоналістичному тлі) та нейтральний (наприклад, промоція культури, представлення свого бачення подій). Якщо нейтральна діяльність не може викликати відкрити протидію з боку уряду (що впливає з природи демократичної держави), то агресивна активність повинна бути нейтралізована відповідними службами або суспільними організаціями, що працюють у цій сфері.

Одним із прикладів такої реакції на російську активність у публічному просторі можна назвати, зокрема, арешт польськими службами Матеуша Піскорського (лідера маргінальної, відкрито проросійської

партії «Зміна» – *Zmiana*), звинуваченого у веденні діяльності на користь іншої держави. Натомість прикладом протидії російській агресії в інформаційній сфері може бути активність Марчіна Рея, який адмініструє сторінку в соцмережі фейсбук під назвою «Російська 5 колона в Польщі». На своїй фейсбук-сторінці, що налічує майже 11 тисяч лайків (станом на березень 2017 р.), він сам повідомляє, що «викриває діяльність 5 колони в Польщі».

Напрочуд активним осередком пропаганди в польському Інтернет-просторі, діяльність якого має водночас нейтральний та агресивний характер, є сайт *Sputnik Polska* (pl.sputniknews.com). Цей сайт є частиною російського проекту, покликаного створити джерело інформації для переказу російського нарративу політичних подій за межами Російської Федерації. Сайт *Sputnik Polska* є одним із декількох мовних версій «Спутніка», присвяченого темам, які можуть зацікавити поляків. Крім переказу відповідно переданих новин зі світу (економіка, політика), цей сайт зосереджується на представленні сили російської армії, послабленні іміджу НАТО, наголошенні слабкості західних політиків чи подачі російського нарративу про події в Сирії. Крім того, цей сайт присвячує велику увагу українській проблематиці, інформуючи польських читачів у дусі Кремля.

Теми, пов'язані з українською проблематикою, найчастіше стосуються посилення «бандеризму» в Україні, відповідальності Києва за зріст напруги на Донбасі, передрікають скорі падіння української держави тощо. Читач, проглядаючи *Sputnik*, може натрапити також на статті, покликані показати високий ступінь некомпетентності українських політиків. Одним із таких прикладів можна навести публікацію з 20.02.2017 під назвою «Крим запропонував Україні орендувати Місяць. Вислів, винесений у назву, мав стосуватись реакції віце-прем'єра (як говорилося) «кримського уряду» Георгія Муратова щодо так званого плану А. Артеменка. Зустрічаються також публікації на доказ того, що українським (постмайданівським) політикам байдужий власний народ. Наприклад, стаття, опублікована 10.02.2017 року під назвою «Нехай собі мерзнуть? Україні наплювати на своїх громадян». Цей матеріал присвячений тематиці енергетичної кризи, спричиненої браком антрацитів у зв'язку з блокадою залізничної лінії, яка сполучає підконтрольні Києву території з окупованими. У цій статті посилюються також на думку директора Генерального інституту регіональних проблем д-ра Дмитра Журавльова, якому згідно з редакцією належать слова: «На жаль, керівництву України наплювати на власне населення. Думають, якщо трохи померзне, то нічого страшного не станеться. Адже протягом всього часу Донбас постачав вугілля на Україну, хоч Київ боровся проти нього, бом-

бардував, стріляв і вбивав». Принагідно, що остатнє речення цитати було виділене жирним шрифтом.

Sputniknews також багато уваги присвячує Надії Савченко. Сайт оперативно інформує поляків про контрверсійні вислови і радикальні ідеї української депутатки. У публікаціях передають відомості про нові звинувачення Савченко в зраді («Савченко була звинувачена в підбурюванні до державного перевороту в Україні» – 24.02.2017 р.), про її плани створення власної партії («Надія Савченко створить опозиційну партію» – 25.12.2016 р.) чи про негативне ставлення до Петра Олексійовича Порошенка («Савченко: Порошенко є ворогом народу» – 01.02.2017 р.).

Багато уваги присвячується оцінці дій президента П. Порошенка. Однак у цьому випадку статті мають часто характер нейтральних повідомлень і доволі рідко можна знайти статтю із просто сенсаційним заголовком, наприклад «Чому Порошенко ховається від українців» (17.01.2017 р.). У своїх повідомленнях, часто без наведення авторства, не лише подають польській суспільній думці російський погляд, посилаючись на агентство *RIA Новости*, але й доходять до навмисного (як припускаю) дезінформування читача, допускаючи також помилки в перекладі.

Одним із таких прикладів є помилковий переклад українського слова «національний» (пол. *narodowy*), яке передано польським словом *nacjonalistyczny* (укр. «націоналістичний»). Фальшування зроблено в статті, присвяченій виникненню нової політичної сили в Україні на базі колишнього полку «Азов» (згідно з *Sputniknews* партія отримала назву «Націоналістичний корпус»). Таким чином, ми бачимо спробу представлення польському читачу України як держави, опанованої майже системним націоналізмом. Сайт *Sputniknews* присвятив також достатньо уваги складній для Києва і Варшави темі знищення пам'ятника вбитих поляків у Гуті Пеняцькій. На сайті *Sputniknews* цю подію намагались представити як апогей українського лицемірства, яке проявляється в звинуваченні російської сторони в підготовці провокації.

Українська тематика на сайті *Sputniknews*, як і сам сайт, не користуються великою популярністю серед поляків. Ці статті мають у середньому від 300 до 5 тисяч переглядів. Сама сторінка *Sputnik* в соцмережі фейсбук також не належить до найбільш популярних у країні (лише біля 12 тисяч лайків). Тож вплив цього центру порівняно невеликий. При перегляді коментарів читачів під матеріалами складається враження, що ці публікації проглядають хоч не чисельні, але вибірково віддані російській справі, «перероблені» пропагандою польські користувачі Інтернет, що живлять ненависть до українців.

Коментарі, які розміщують ці користувачі фейсбук, часто виповнені вульгарністю, ненавистю і зневагою щодо України. Лише подеколи можна зауважити проукраїнські коментарі, які немов стають претекстом для запеклої дискусії. Значна більшість обговорень під статтями на *Sputnik*, присвячених українським проблемам починається від вульгарного чи провокаційного поста. Під ним дуже швидко з'являється відповідь, після чого також миттєво починається чергове обговорення.

Характерним для цього ресурсу є те, що в дискусіях віддавна домінують постійно ті самі особи (ті самі назви акаунтів, зареєстрованих у соцмережі фейсбук). Інтригує також те, що більшість цих акаунтів не мають кола так званих друзів, що характерно для соцмереж. На цих акаунтах зазвичай – брак приватних фотографій (здебільшого нейтральні світлини на кшталт краєвидів чи взагалі брак фотографій). Відсутня й активність, зокрема розміщення постів і лише спорадичні проросійські коментарі під поширеними матеріалами. Часто замість імен і прізвищ ці акаунти зареєстровані на виразно фіктивні постаті. Причому брак активності в мережі фейсбук контрастує з активністю на сайті *Sputniknews*. Буває також, що діяльність даної «особи» у фейсбуці зводиться лише до «лайкування» сторінки *Sputnik*.

Вищезгадані характеристики акаунтів та спосіб ведення дискусії цими «активними» читачами *Sputniknews* дає приводи сумніватись в їхній справж-

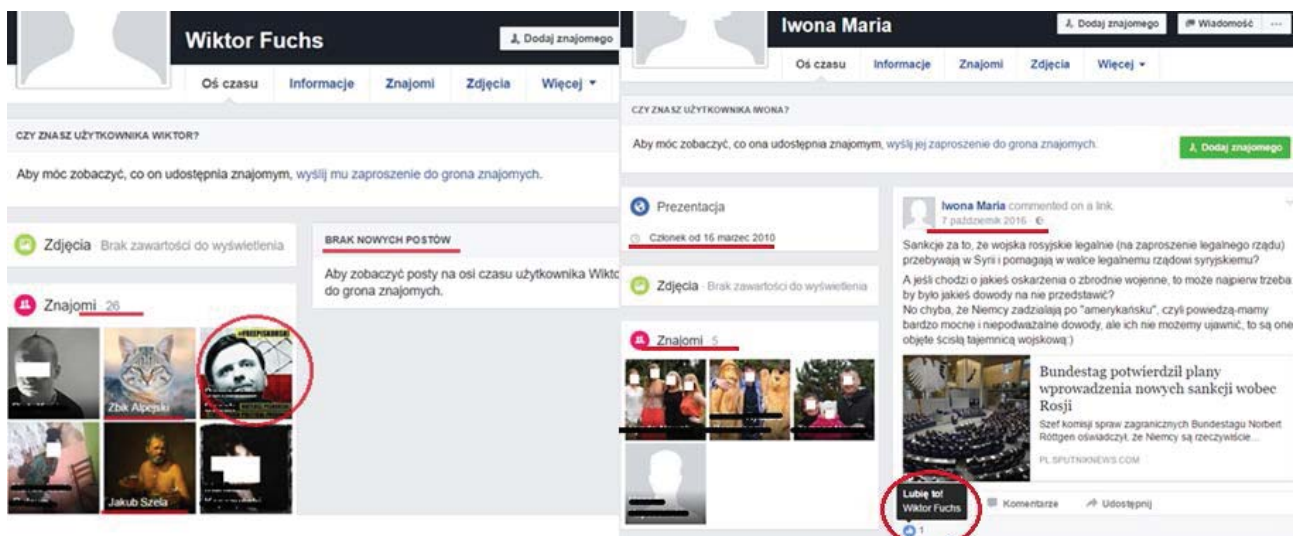


Фото 1. Приклади акаунтів, які активно коментують статті *Sputniknews*

ності. Можна припускати, що цей сайт користується так званими фейковими акаунтами, передбачувана діяльність яких має імітувати активність реальних читачів. Така діяльність має на меті представити *Sputniknews* як сайт, що користується реальним зацікавленням поляків. Може бути також, що коментарі відіграють роль «доказу» зростання антиукраїнських настроїв у Польщі. Цитати (прінтскріни) з таких дискусій можуть бути використані для підтвердження тез якогось автора статті, (наприклад, на тему зростання антиукраїнських настроїв серед поляків), який пише для російського інформаційного сайту.

Привертає увагу також частота і часові рамки розміщуваних коментарів. Часто буває так, що коментарі з'являються протягом декількох хвилин поспіль, після чого тема раптово завершується. Це дивує, адже у випадку *Sputniknews* маємо справу з декількома чи декількома десятками коментарів. Тож повинен був би статись винятковий збіг обставин, коли декілька дуже активних читачів майже одночасно прочитало би статтю та додало принаймні один коментар до дискусії, що точиться під текстом. Усе це справляє враження, що за контроль розміщування постів під статтями відповідальна одна людина, яка спритно переключается з одного акаунта на інший. Виглядає так, що ця особа мала би декілька хвилин на вхід, написання коментаря, вихід і надання відповіді на власний коментар з іншого акаунту. Усі вищезгадані випадки і характеристики дозволяють сформулювати теорію, що під час редакції *Sputniknews* діє одна чи декілька осіб, відповідальних за так званий *trolling*.

Видється, що спроби *Sputniknews* впливати на польську суспільну думку пов'язані з активністю в соцмережах (у цьому тексті я зосередився на прикладі фейсбука). Вищезгаданий сайт має власну сторінку в мережі, публікації якої іноді поширюють справжні читачі та організації, широко відомі як проросійські. Однією з організацій, які популяризують публікації *Sputniknews*, є партія «Зміна» (*Zmiana*), лідером якої є Матеуш Піскорський (фот. 1 – обведене чер-

воним колом зображення М. Піскорського з дописом *First Polish Political Prisoner*).

Ця партія веде в Інтернет-просторі власну діяльність, лобюючи між іншим на користь зближення Польщі з Росією. На своїй Інтернет-сторінці (<http://partia-zmiana.pl>) та фейсбук-сторінці (<https://www.facebook.com/partia.zmiana/>) можна знайти публікації проти присутності сил НАТО в східній Європі, тексти, які пропагують російський наратив про війну в Сирії, а також звинувачення української влади в агресивних діях щодо населення Донбасу.

Партія «Зміна» опублікувала на своїй сторінці в соцмережі фейсбук 06.02.2017 року таке повідомлення – цит. «Незаконна влада України вкотре змушує власний народ вбивати своїх братів на сході України в ім'я «тестування терпеливості» нового президента США Петром Порошенко. В ім'я «великої політики» щодня вбивають людей у Донецькій і Луганській народних республіках. Київ порушує тим самим всі угоди Мінських домовленостей, які підписав [...]». Ця партія в Польщі в суспільній думці сприймається як маргінальна. Я не помилюсь, якщо скажу, що більшість поляків взагалі не знає про існування цієї партії. Про низьку популярність партії може свідчити хоч би кількість лайків на фейсбук-сторінці організації – лише 12 тисяч (станом на березень 2017 р.).

Черговою організацією виразно проросійського ідеологічного характеру, що також популяризує публікації польськомовної версії російського сайту *Sputniknews*, є Польсько-російське братство (*Braterstwo Polsko Rosyjskie*). Ця організація офіційно зареєстрована 05.01.2017 року і легально діє на території Республіки Польща. Братство, як само декларує, передусім займається протидією русофобії. Адже, на думку лідера цієї групи, воно поширюється польськими ЗМІ та нинішньою владою в Польщі.

Лідер Братства Пьотр Радтке не лише веде діяльність у рамках своєї організації, але також є дійсним членом партії «Зміна» та блогером сайту *Sputnik*. Як лідер Братства він відповідає за проведення в Поль-

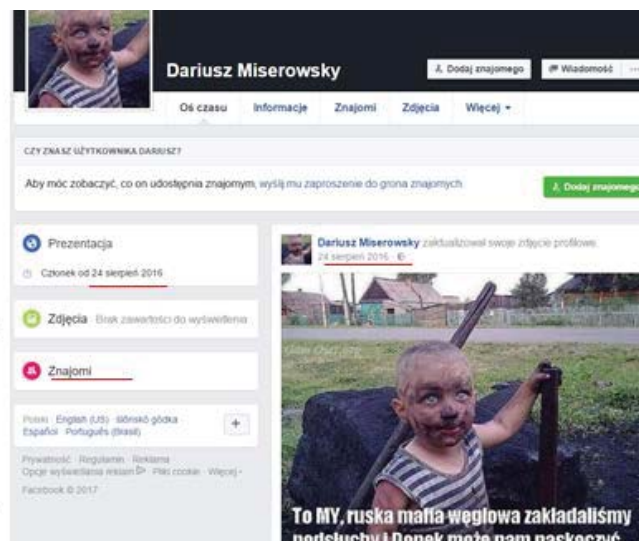
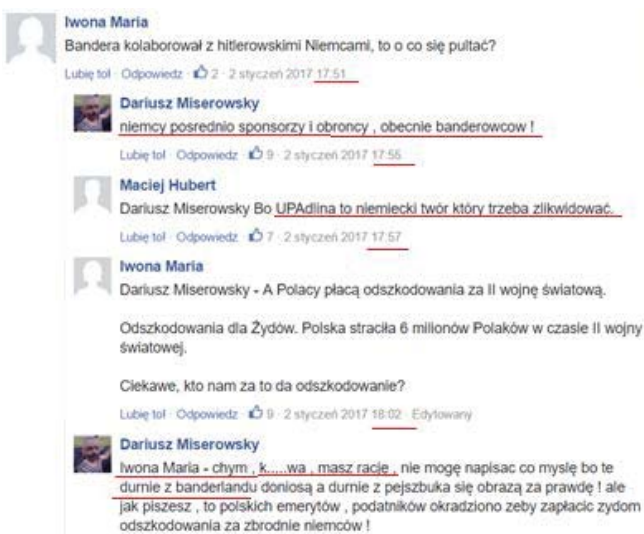


Фото 2. Приклад дискусії на сайті *Sputniknews* <https://pl.sputniknews.com/swiat/201701024550045-rosyjski-senator-wzywa-do-reakcji/>

ці акції «Стор русофобії, стоп брехні». Ця акція зводиться до роздавання флаєрів, зокрема у Вроцлаві, та записуванні відеороликів, розміщуваних на сайті youtube.com, в яких звучать вислови про «глибоке коріння польсько-російської співпраці» чи необхідність протидії фальшуванню тематики Росії в польських ЗМІ.

Ці матеріали замість пропагування Польсько-російського братства як впливового та активного показують виключно зібрання декількох осіб радше гротескового характеру. Про низьку популярність руху говорить також кількість осіб, які належать до неформальної групи, створеної в соцмережі фейсбук – десь понад 3,5 тисяч осіб. Популярністю не користуються також матеріали, які розміщує ця організація – від 400 до 8 тисяч переглядів (станом на березень 2017 р.). Радтке разом із декількома активістами все-таки намагається не лише поширювати проросійські матеріали, але й створити власний мас-медійний переказ, зокрема через поширення фотографій акту покладення квітів до пам'ятника радянської армії у Варшаві та його візит в посольстві Росії у російське свято «День захисника батьківщини». Таким чином, певною мінімальною мірою він нагадує полякам, які підписані на нього в фейсбуці, про російське свято, яке в Польщі вже майже ніхто не пам'ятає.

Висновки. Сайт *Sputniknews* та вищезгадані організації не єдині в Польщі, які мають імідж проросійських чи таких, що сприяють Росії. Тим не менше, складається враження, що ці середовища творять певну групу співпраці, в якій важливу роль відіграє найбільший (можливо, єдиний серйозний) російський, інформаційний сайт у Польщі. Такі організації, як партія «Зміна» чи Польсько-російське братство, намагаються розширити свою діяльність та вийти поза межі інформаційно-пропагандистської сфери (в Інтернет-просторі). Проте вони не знаходять підтримку серед поляків. В інформаційній сфері (пе-

реказ проросійського нарративу) домінує центр, який виконує завдання, для яких був створений на Кремлі (*Sputnik*).

Однак можна припустити, що, крім інформаційно-публіцистичної діяльності, *Sputnik* займається відвертою дезінформацією. Така ситуація вже вимагає від польських експертів та активістів необхідної уваги. Отже, інформаційно-пропагандистська діяльність різного типу організацій і ЗМІ, яка виходить за норми, прийняті демократичною державою, повинна миттєво привертати на себе увагу відповідних служб, які дбають про безпеку держави.

Література

1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://pl.sputniknews.com/swiat/201701024548403-marsz-upamietniajacy-urodziny-bandery-kijow/>.
2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://pl.sputniknews.com/swiat/201701094578665-OBWE-ukrainscy-zolnierze-sciagaja-sprzet-w-kierunku-linii-rozgraniczajacej/>.
3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://pl.sputniknews.com/opinie/201603112272327-ukraina-jaceniuk-jaresko/>.
4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://pl.sputniknews.com/polityka/201702204877656-sputnik-ukraina-krym-ksiezyc/>.
5. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://pl.sputniknews.com/opinie/201702144835106-ukraina-sputnik-gaz-wegiel/>.
6. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://pl.sputniknews.com/polityka/201610144066582-ukraina-azow-nacjonalisci-partia-polityczna/>.
7. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.facebook.com/partia.zmiana/photos/a.351694158355758.1073741828.350858821772625/646568105535027/?type=3&theater>.



Фото 3. Плакат опублікований на фейсбук-сторінці партії «Зміна»

Анотація

Марек М. Російські центри впливу в польському Інтернет-просторі. – Стаття.

Російська гібридна війна проявляється в діяльності в інформаційному просторі. Такі заходи, як відповідне освітлення комунікатів у ЗМІ, поширення так званої фейкової інформації та цілеспрямовані медіаатаки на організації, держави, громадських діячів та політиків, є типовими прикладами діяльності російських центрів впливу. Ці центри працюють також у Польщі, де через відповідний вплив, особливо в Інтернет-просторі, вони намагаються дезінформувати поляків, показуючи в негативному світлі всі теми, пов'язані з Україною, політичними та військовими структурами Західної Європи, концентруючись на лобюванні російського політичного нарративу. У цьому процесі беруть участь також організації, які відкрито симпатизують Кремлю. Хоча сила впливу проросійських організацій на польський медіапростір дуже невелика, це не означає, що не варто проаналізувати цю діяльність, особливо коли з кожним тижнем дізнаємося про нові провокації, спрямовані на погіршення польсько-українських відносин.

Ключові слова: Sputniknews, проросійські організації, тролінг, дезінформація.

Аннотация

Марек М. Российские центры влияния в польском интернет-пространстве. – Статья.

Российская гибридная война проявляется прежде всего в деятельности в информационном пространстве. Такие меры, как соответствующее освещение коммюникатов в СМИ, распространение так называемой фейковой информации и целенаправленные медиаатаки на организации, государственные учреждения, общественных деятелей и политиков, являются типичными примерами деятельности российских центров влияния. Подобные

центры работают также в Польше, где через соответствующее влияние, особенно в Интернет-пространстве, они стремятся дезинформировать граждан Польши, показывая в негативном свете все темы, связанные с Украиной, политическими и военными структурами Западной Европы, концентрируясь на лоббировании российского политического нарратива. В этом процессе участвуют также организации, которые открыто симпатизируют Кремлю. Хотя сила воздействия пророссийских организаций на польское медиапространство очень небольшая, это не означает, что не стоит анализировать подобную деятельность. Тем более в период, когда каждую неделю мы узнаем о новых провокациях, направленных на ухудшение польско-украинских отношений.

Ключевые слова: Sputniknews, пророссийские организации, троллинг, дезинформация.

Summary

Marek M. Russian centres of the influence in the Polish Internet space. – Article.

The Russian hybrid war manifests itself in many actions, one of them is action in the information sphere. Actions like proper creating the media transmission, disseminating fake informations and intentional media attacks directed against organizations, states and public persons – these are characteristic examples of activity of Russian centres of the influence. These centres work also in Poland. They have an influence in the Internet and they try to misinform Poles, by showing Ukraine in bad way, by making disinformation about political and military West-European structures, by lobbying the Russian vision of world. Organizations which openly are sympathizing with the Kremlin also participate in this process. In Poland the strength of the prussian media transmission is not so strong, but it doesn't mean that we would not analyse this activity closely.

Key words: Sputniknews, prussian organizations, trolling, disinformation.